

Žiarlivý

„Dosť som sa jej nahúdla: nechod' zaň, nechod'! Aj všetci sme: to nebude dobre. Veď ani ona sama ho veľmi nechcela, či ja viem, ako sa to aj stalo? Ale malo nás stihnúť nešťastie, nuž nás stihlo,“ lamentovala Koreňka, vo svojom trápení privyknutá stále sa ponosovať. Zložila ruky na šitie a cez slzy pozrela na priateľku, sediacu oproti nej.

„Nerozumiem, ako sa mohla zaň vydať, keď ste všetci boli proti nemu, ešte len i ona sama.“

„Sám Pán Boh vie, čo to bolo,“ nasadila si nešťastná mať okuliare, urobila dva stehy, vzápätí ich stiahla, položila do lona a zahľadela sa do prázdna. Priateľka nadvihla koniec šatky, ktorú Koreňka mala cez plecia prehodenú, mechanicky ju vypustila, chcela potešiť, dať otázku, no nevedela ako začať, sama plná starosti o svoje tri slobodné dcéry. Videlo sa jej, že jej vlastné trápenie nie je ani o mak menšie ako tej, ktorá dievča síce nešťastne vydala, ale ho má aspoň zaopatrené.

„Na trikrát ju pýtal,“ začala Koreňka opäť šiť, „ani počuť nechcela, dúfala som: už sa ho strasieme, už ho čert odnesie, ale on bol dotieravý ako mucha, do tých čias sa vláčil, sľuboval, prisahal, plakal, kým ju do osídel nedostal.“

„Je hrozné tak ubíjať mladý život, ale ja si ešte vždy myslím, že by si ho mala dáko nakloniť. Vysvetliť mu, aby uznal, že nespravodlivo si nakladá.“

„Ten ti uzná, nikdy,“ hodila Koreňka rukou, „ešte on sa jej vyhráža, na oči vyhadzuje, že je všetkému nepokoju len ona na príčine.“

„Nuž a to ako?“ vytreštila priateľka oči.

„Ako? Ako? Vždy dačo vyhúta, ani sa nenazdáš a už je oheň na streche. Vraj prečo nešla zaň hneď, keď ju prvý raz pýtal, prečo musel za ňou chodiť päť rokov ako dáky žobrák: ‚Ty si ma ani vtedy nemala rada,‘ vytyka, ‚ani teraz ma nemáš, prečo ma ty nemáš rada?‘ Teraz húta nad tým, niežeby ju za slobodna bol nechal na pokoji, nešťastník aj s nešťastníkom,“ rozťahla šatu, či záplatu dobre prišila, zložila a z koša vzala druhú. „Koľko ráz jej aj nadá,

že i s tým tancovala za dievčata, i s tým radšej ako s ním, človeku ani do hlavy nejde, čo všetko jej na oči vyhadzuje. Moja Žofka, chúďa. Také ona má šťastie.“ Utrela si slzy do zelenkastej blúzy, ktorú práve začala plátať. Obidve zamĺkli. V bezútešnosti ticha obidve si predstavovali svoje dcéry, jedna utrápená, že ju má vydatú, druhá, že nie.

Žofka tam v cudzej rodine cíti sa opustenou, sklamanou, sama v kúte izby, nebudaj plače, vlastným nárekom vyplašená zatíchne, no i to ticho ju desí, ale keď vo dverách zaštrkoce kľúč, to vydesí ju ešte viac. On sa vracia z krčmy.

„Veru som si ťa pekne vydala,“ ako zo zlého sna nadvihla matka hlavu, obzrela sa dookola, akoby hľadala vidinu svojej dcéry a horlivo začala vyťahovať ihlu.

„Aspoň ju máš zaopatrenú, predstav si, ako je mne, tri dcéry a pytača nikde nič,“ záporne zakývala rukou druhá, inak ustarostená mať. „Najmladšej by sa triafalo šťastie, ale akože... po staršom do mlyna.“

A opäť ticho, neharmonické, plné starostí, mučivých myšlienok.

O chvíľu sa z neho žalobne ozvalo:

„Najstaršia mi narieka, že sme ju mali dať do obchodnej školy. Či mi to zišlo na um, veď to vtedy ešte nebola móda, a potom, rátala som, že sa vydá, len čo dorastie. Šla by za kohokoľvek, len aby prišiel.“

„Pán Boh ťa chráň zadrhnúť ju, nech radšej ostane na ocot.“

„A čo potom, čo si počne, slúžiť pôjde úradníkovu dcéra?“

„Slúžiť“ to bolo také hrozné a ponižujúce slovo, že sa ho zľakla i mať nešťastne vydatej dcéry. Je vari predsa len lepšie mať bohatého hospodára, keď aj musí prehrýzať čo-to.

„Čo si vyberieš,“ všívala svoju nevedomelú rezignovanosť do záplaty. „Len aby mi neupadla do suchej nemoci; kým žijem, budem jej pomáhať niesť kríž.“

Obidve priateľky, jedna vydatá za bohatého gazdu, druhá za chudobného úradníka, skláňali hlavy nad nevyhnutným, smutným údelom ženy.

Akýže môže byť mladý muž, ktorého vychovávali dvojaké

mravné náhľady doby? Starý otec, otec, strýc, brat, úplnú voľnosť si požívajúci, mali etické právo držať ženy v rodinnom zajatí. A aká môže byť žena, vychovávaná v tradícii pasívnosti, nesamos-
tatného myslenia a pokorného skláňania hlavy pred osudom.

Asi toto vyjadroval obraz dvoch zasmužilých matiek.

„Osud, osud!“ šep-la jedna.

„Veď už dobre, ale ak sa mi ani jedna nevydá, aký osud?“ šep-la druhá.

Zúfalé výhľady.

„Ja nemôžem povedať...“ nadväzovala tá prvá na lepšie zmeškané možnosti. „Moju Žofku pýtal i taký, i taký, sám Pán Boh vie, čo by bolo bývalo lepšie. A či jej bolo súdené dostať sa tomu holomkovi: hubí jej mladý život, hubí a to je mne rana na srdci až do smrti. Len sa modlím, aby suchú nemoc nedostala.“

Tá druhá zatvára zrak, desí sa staropenenstva svojich dcér.

„Aké krásne dievča to bolo, moja Žofka, každý sa za ňou obzeral. V kostole bola najkrajšia medzi dievčatami okolo oltára.“

„Keby sa aspoň stredná vydala, potom by mohla i najmladšia vziať svoje šťastie.“

„Pani farárka ju radi videli, Žofka, Žofka!“

Vskutku, vnímavý um a také jemné správanie a city, že to až prekvapovalo pri dcére, odchovej v lomoze a zhone hospodárstva. Vedela, čo je slovenčina, čo cudzopanská maďarizácia. V ne-
deľu čítala otcovi noviny a sama hneď brala knižku, keď dovolil čas. Kde len akú slovenskú pesničku odspievala, keď vyhral Slo-
vák kandidát a skrúšenosť ju chytila, keď vládnu nespravodli-
vosťou a násilenstvom páchala sa krivda na národe.

Žila teda i duševne. Iné dievčatá nemysleli na národ. Vycifro-
vať sa, ísť na tanec, to celý ich život, háby a mládenci, to celý ich obzor. Žofka sa utiekala ku knihám, nikdy nehľadala kratochví-
ľu, nikdy sa nenudila. Vždy niečím pekným naplňovala dušu. Koľ-
ko šťastia nachodila v Sládkovičovi, Kalinčiakovi. „Také milé, sni-
vé dievčatko,“ vravievala pani farárka, ku ktorej zakaždým pri-
behla, keď len mohla.

„Prečo nám sedliackym dievčatám zabraňujú čítať?“ spýtala sa jej na nedeľnej prechádzke poľom.

„To len nerozumní ľudia, ty si šťastná, že tebe doma nebránia... Cítiš vôňu lúky?“

„Áno, ale pán učiteľ povedal mame, že dievčaťu vraj škodí veľa čítať, nuž teraz vše pošomrú.“

„Škoda, že sa pán učiteľ volá pánom učiteľom,“ vedela pani farárka, odkiaľ vietor duje. Učiteľ – maďarizátor – neprial slovenskému vzdelaniu.

„Aj to povedali mame, že keby som knižky nečítala, neказila by som brata Ďurka. Hnevajú sa na mňa a vyhrešili ma už aj otec, že veď môže byť Slovákom, hoci aj chodí do maďarskej školy. To vraj len z knižiek také všeličo vyčítam.“

„Nuž to azda aj mama vravia, že je Ďurko Slováč.“

„Pravdaže, ale kým do školy chodí, aby vraj bol Maďar.“

„Vidíš, Žofka moja, takto kalia sami rodičia lásku k materčine,“ zastala pani farárka. „Neviem sa nadýchať tej vône... ba nielen to, ešte väčšieho hriechu sa dopúšťajú, keď dovoľujú, alebo aj kážu v mnohých rodinách svojim deťom, aby ‚pre cvičenie po maďarsky písali domov‘.“ Zohla sa k materinej dúške, odtrhla si štipku. „Nuž a v materinskej reči kedyže sa budú cvičiť? Či nám maďarčinu v školách nevtlkajú dosť do hlavy? Rodnú reč takto ubíjajú a naši šuhajci bez dostatočného slovenského vzdelania tým skôr sa odrodia.“ Mädlila v prstoch voňavé lístky. Podniesla ich k nosu. „Ale ty, Žofka moja, sa nedaj pomýliť, maj na starosti mladšieho brata, aby ostal roduverným.“

„Nedávno mu písali list, aby poslúchal, čo mu v škole nakazujú všetci páni profesori, a so slovenčinou aby sa nevystatoval, a ja som list spálila. Aj ma potom svedomie hrýzlo, keď Ďurko dlho na list neodpovedal.“

„To ťa veru nemuselo. To je krása, pozri, ako more nad zemou tie oblaky!“ Žofka sa zahľadela a materská priateľka si dala starostlivú otázku: „Za koho ťa vydať, aby tvoja duša nezvädla, aby manželstvo nečrplo vody do tvojho ohňa. Ani najoddanejšia starostlivosť ťa nezachráni, bojím sa.“

Aj iné dievčatá si od nej požičiavali knižky, ale aby mali zámienku ukázať nové háby, hodvábné šatky a aby sa na faru k pani farárke dostali. Žofka z úprimného záujmu prečítané nikdy

nedoniesla so stereotypnou poznámkou ako jej kamarátky: „Ďakujem za knižky, bolo to krásne.“ No vždy skromne, ale dôkladne vyrozprávala, čo a prečo sa jej páčilo, čo nie, s ktorou osobou cítila, ktorú ľutovala, milovala, ktorú posudzovala.

Pani farárka veľmi dobre vedela a mrzelo ju nesmierne, že jedno kalí mladosť jej chránenky. Samo Tvrdý, namyslený mládenec, pyšný na svoj majetok, na svoju silu a krásu sa jej zaliečal, nie žeby si bol vedel oceniť jej prednosti, ale preto, že Žofku každý chválil a v širokom okolí bola uznaná za prvé dievča. Nuž a on sa pokladal za hodného mať také dievča, zapálený jeho krásou. Každému sa vyhrážal, kto sa okolo Žofky mal, že ho zabije. „Tá je moja,“ prehlasoval panovačne. Z jeho lásky Žofke nezasvietilo. Naopak. Bála sa ho, v jeho prítomnosti sa neopovážila ani pozrieť na iného a radšej nešla medzi mládež, aby nezapríčiniła nepokojné výstupy medzi Samom a inými mládenkami. Mal ju rád, v tom si bol istý, ale bez pocitu pomstychtivej žiarlivosti nevedel na ňu pomyslieť. Preto jeho láska, miesto lásky vzájomnej, budila v nej len strach a nedôveru.

„Musíš byť moja a čo by voda horela, a čo by si mi na kraj sveta utiekla, dochytím ťa!“ Cítil nežnosť, a predsa zahrozil päšťou. Mal totiž mylné presvedčenie, že žena sa musí aj báť muža, nielen milovať ho, a v tomto zmysle si ju už popredku chcel vychovávať. Prirodzene, že si ju nezískal, ale len odpudil, ako aj celú jej rodinu. Koľko ráz ho poslali preč, bránili do domu chodiť, ztvárili pred ním dvere, nezahovárali sa s ním, ale on sa nedal odbiť, lebo si umienil, že Žofka bude jeho ženou, a čo on chcel, to sa stať muselo. Osud, osud. Neubránila sa mu. Opantaná jeho hrozbami, jeho vystatovaním sa, že mu je sľúbená, bola nedostupná pre iných mládenkov. Kto si mohol trúfať proti najbohatšiemu, a keď i bol veľký cit, a keď i zašli na pytačky, kým bola celkom mladučká, všetko sa rozbilo v krátkom čase o Samovu nadutosť. „Kazí jej šťastie, kazí jej šťastie!“ vzdychala matka. „Nedáme mu ju!“ prisahal otec. Všetko darmo. A tak Žofka, zalíata slzami, nie ako mladuchy bývajú zaliate, slzami horkými, prisahala vernosť.

Prosbami i sľubmi, ako ju má rád, že nikdy v srdci inú neno-

sil, len ju, zaslepil napokon rodičom oči, takže si nakoniec ešte vyčítali, že mu krivdili.

„Čože budeš čakať, Žofka moja, roky ti prechodia, a tak v mene božom zviaž sa s ním...“ Sama mať netušiac vháňala ju do pekla.

Plakala, keď sa mu slúbila, bála sa svojej budúcnosti, no čo si mala počať?

„Už mi je to vari predsa len súdené,“ rezignovane sa oddávala do vôle vyššej moci, ako bola jej.

Tretí rok je jeho ženou, ale skúsenosti za dvadsať. V svete zabudnutá, v srdci oželená. Ani priateľstvo pani farárky ju už nemohlo potešiť, lebo požičať si knižku bolo by známkou „panštiny“ a nebolo, vonkoncom nebolo času nielen na čítanie, ale ani na krátke návštevy.

U Tvrдых každá lepšia vlastnosť Žofkina je príčinou nespokojnosti nielen jej muža, ale i jeho rodičov.

„Ty si teraz už nevesta. To je nie ako za slobodna, keď si bola doma. U nás, dievka moja drahá, na čítanie a také zábavky niet času,“ prešla svokra rukou po Žofkinom líci, ale to nebolo pohladenie. Žofka v tom cítila prísnu výstrahu, tvrdú výchovu. „Ešte novinky budú za tebou chodiť?“ neznelo to ako výčitka, ale ako samozrejmalá absurdnosť. „Ktože potom už bude robiť? Na to si nevestou, aby si rukávy vysúkala a spievala pri robote.“

Horkýže spievať! Nebolo nálady a ani práva. V jednom kúte jej kázali spievať a v druhom už vyčítali, že robota stojí, alebo aspoň nejde tak od ruky, ako by mala, keď myseľ húta nad pesničkami. „Na poli nepoviem, zaspievaj si, ale po dome, to je u nás nie obyčajou.“

„Ty si mladá, zdravá,“ posmelená vlastnými slovami čím dial prísnejšie dohovárala neveste, „si na to, aby si nám pomáhala, nie v knižkách sedela, čítanie je len pre pánov a lenivých ľudí.“

„Ale mamka naša,“ chcela Žofka chrániť svoje sväté právo. No svokra ani počuť jej slová a dôrazne opakovala: „Čítanie je len pre pánov a lenivých ľudí. Nuž tak ti ja poviem, dievka moja.“ Žofka rozrušená pomyslela na pani farárku a v nedeľu po obede idúcky z kostola zastavila sa na chvíľku a vyplakala svoj žiaľ.

„Ja viem, viem, Žofka drahá, takýto náhľad je zakorenený v našom ľude, žiaľbohu, ťažko sa láme, a tie, ktorých túžbou je i mimo toho ťažkého, hmotného života poznať niečo vyššie, tie musia trpieť. V niektorých rodinách ženy, inde zase chlapi nechcú veriť a pochopiť, že čítanie je potrebná, prospešná vec...“

„Ako im to vysvetliť?“ pozrela Žofka na múdru paniu, od jej odpovede čakala aspoň iskričku vyslobodzujúcej nádeje.

„Ťažko, ťažko. To by mala byť práca učiteľov, farárov, ale nie všetci sú oddaní nášmu ľudu. Naopak. S maďarskou vládou idú proti nemu,“ prešla pani farárka rukou po Žofkinom ramene. „Čítaním sa človek učí, vzdeláva, prebúdza k národnému a vôbec vyššiemu ľudskému uvedomeniu. Tebe to nemusím hovoriť, ty to vieš. Keby to chceli naše ženy vôbec pochopiť, uvedomili by si, že sa čítaním človek učí aj dobrému hospodáreniu. Keby chceli čítať, menej by klebetili a bolo by menej zvady a hriechu. Keby som ja tak, Žofka moja, mohla povedať všetkým maminkám a tetkám: Keď vy nerady čítate, aspoň iným nebráňte, ktoré v tom nachodia soľ života...“

Žofka pozrela na hodiny, schytila sa ako osou uštipnutá – chytro, chytro domov, bude zle, že sa niekde dlho zdržala. Nepovie, kde bola, to by bol veľký hriech. Túto duševnú priateľku jej bránili ako zlo. Bežiac domov stále myslela na to, čo pani farárka hovorila. Chápala veľmi dobre cieľ čítania, ale zatajiť musela každú svoju mienku, mlčať a mlčať, veď jej úlohou bolo robiť a poslúchať, uzavretej od sveta; tak si to praje jej muž, tak jeho rodičia i celá rodina. I s druhou nevestou je to isté, ale tá, drsnejšou povahou, vpravila sa do týchto okolností. Veď tak žijú všetky, čo bude vymýšľať novoty a zbohatnúť možno len tvrdou robotou. Veľmi sa divila svojej švagrinej, že sa dala pre knižky hrešiť a že ich nezhodila.

Keď naši ochotníci chystali predstavenie „Maryše“, prosila Žofka: „Samko, poďme aj my na divadlo.“

„Čože sa ti už zunovalo doma? Keď si chcela na divadlá chodiť, nemala si sa vydávať a mohla si sa vytŕčať,“ nevrlo pohodil do nej rukou, „teraz sed' doma.“

„Ty hneď na zlé myslíš, čo je divadlo hriechna vec? Aj druhé že-

ny idú a majú rady svojich mužov, poďme aj my, poďme!“ do maznáčkej nežnosti prešiel jej tón. Zabudnúť na Samkovu odmietavosť v takýchto veciach, chcela sa k nemu privinúť.

„A čo ma po divadle, škoda peňazí, radšej ich dám do banky na knižku,“ zašomral, odtisol Žofku od seba a prevalil sa na posteľ.

Stála zahanbená, nevedela čo povedať. Vysvetľovať, prosiť? Najradšej by zaplakala nad lakomstvom a nevedomosťou svojho muža.

„Veď divadlo, to nie sú dáke pletky,“ odvážila sa predsa pokračovať, keď on mlčal. Ani nepozrel na ňu. „Divadlo je zo života písané, Samko, človek sa tam učí, ako by mal žiť.“

„A čo ja musím tvoje múdre reči počúvať?“ nasrdene skočil z postele a vyšiel von.

Žofka pozrela za ním naľakane. „Mám to ja za život,“ zašeptala, pomaly zdvihla zásterku k zaslzeným očiam.

„Je mojou ženou a nepotrebujem, aby sa iným páčila,“ hodil koňom sena a keď prekračoval prah maštale a videl ju načierať vodu, prišlo mu jej ľúto, ale za svet by neprejavil cit.

Stávalo sa, že z dobrých úmyslov, aby ho povzbudili vážiť si ju, chválili, že má krásnu ženu, a hoci mu to lichotilo, pocítil nepriateľstvo.

„Ešte aj ty že si pekná,“ vadil sa s ňou, keď nemohol s nikým iným. „Vycieraš zuby pánom, nuž sa im potom páčiš! A mohli si ťa vziať, keď si taká krásna.“

„A možno že by aj boli, keby si ty...“

„Čo keby som ja?“ skočil drsne do reči. „Dobre ja vravím, že ty ešte aj dnes na iných myslíš. Čo teba má kto chváliť? Si mojou ženou a nech sa nik nestarie do teba, lebo mu hnáty polámam.“

Smutná chodila, a to bola nová príčina k nespokojnosti a žiarlivosti. „Čo si zachmúrená, iste ti v hlave vrta cudzí muž.“

Ísť nikde nesmela, a ani nešla. Len ľúto jej bývalo, keď videla iné ženy veselé, vyobliekané, šťastné. Jej predstava o šťastí bola iná, vzdialená jej priateľkám a jednako sa jej videlo, že je dosažiteľnejšia, keby bolo aspoň kvapky porozumenia. No čo ako sa ťahovala, zriekala života, Samo si vždy našiel príčinu na zvadu.

„Čo si sa tak vycifrovala?“ vyčítal jej, keď sa v nedeľu po obede chystala do kostola.

„Doma kvôli mne sa nikdy tak nevyobliekaš, ale kvôli cudzím ľuďom hej.“

„Ale Samko, Samko, nuž či si do roboty mám brať nedeľné háby?“

„Nevyhováraj sa, páčiť sa chceš niekomu.“

„Keby si vedel, aký si zlý!“

Tak to šlo zo dňa na deň, jemu húdlo niečo iného v hlave, jej duša prahla za niečím iným.

Okopávala na záhrade fazuľku a ticho si nôtila: „Keď sa dievča vydá, akoby zomrelo, akoby ho nikdy na svete nebolo.“ Kto vymyslel túto pesničku? Kto vyslovil takú veľkú pravdu? Nedomyslela myšlienku, keď do nej štuchol Samo. Práve statok napájal pri studni a s pohoršením ju počúval.

„Ešte si ľudia budú myslieť, že ti je zle pri mne. Nikdy by si sa tak dobre nebola vydala, budeš gazdinou v najbohatšom dome.“

Nenadvihla hlavu, kopala, kopala a ako ju tak ohnutú videl, čosi ho zamrzelo.

„Žofka, nuž či ťa ja nemám rád?“ zohol sa k nej, vzal ju za lakte a privinul k sebe. „Všetko by som ti dal, čo si len zažiadaš.“

„Len slobody nie ani za mačný mak,“ pomyslela si, ale neodvážila sa povedať.

Nielen táto, i každá, akákoľvek pesnička ho popudzovala.

„O akých šuhajoch banovaní to zasa vyťahuješ?“

„Spievam, pretože sú to pekné pesničky,“ bránila si Žofka aspoň ten kúsok poézie.

„Ty vždy začínaš niečo takého, čo ma zlostí,“ najradšej by strčil do nej i s tým jej spevom. Čert vie, prečo ho dnes tak všetko dráždi, keď na ňu pozrie. Sám si nevie dať odpovede.

„Vidí Pán Boh, či som ja dačo zlého myslela, nemôžem za to, že teba aj najnevinnejšia, aj pekná vec nazlostí.“

„Ty ma zlostíš!“ skríkol nahnevany už nie len na ňu, ale aj na seba.

„Ja aby som ti už ani slova nepovedala, ani nikde nešla, ani sa

nezasmiala, ba ani si nič nemyslela,“ vyhrkla Žofka, „lebo nikdy neviem, čo ťa môže nazlostiť a keď sa nahneváš, mne dávaš za vinu, vadiš sa so mnou a mne je to všetko už nie na vydržanie, božemôj!“ Slzy jej vyhrkli, ale zakryla ich zásterkou. Veď sú v záhradke!

Zabolelo ho, že preňho plače. Za svety však by jej neprejavil ľútosť, v chlapskom presvedčení, že by potom smelosti mohla nabrať a neposlúchnuť ho tak ako teraz. A aby ju presvedčil, že sa ho jej slzy nedotkli, nalial si slivovice do kalíška a zapálil si, tváriac sa ľahostajným k jej žiaľu.

Žofka, strpnutá, pripomínala si jeho sľuby zo zasnúbenia. A bolo jej ešte ťažšie počúvať slová, ktoré ako ťažké kamene dorážali na ňu. „Prečo ma klamal vtedy? Klamal ma, klamal, keď sľuboval lásku na celý život a už jej nemá, prepadla sa.“

Bezútešným sa jej videlo celé položenie, z ktorého ju môže zachrániť len smrť. „Aká ľahká by mi bola. Ale Samovi by iste ani potom ľúto nebolo. A načo aj, keď ma v živote neľutuje, po smrti by mi jeho cit už nepomohol.“

Možno práve v tej chvíli sa matka doma modlila, aby Pán Boh chránil jej dcéru a neupadla do suchej nemoci.

Keď sa zo Segedína vrátil doktor Badinský, ktorý si tam odsedel dva roky štátneho väzenia „za tú našu slovenčinu“, privítala ho Koreňka so slzami. I potešila sa, že ho vidí, i skormútila sa, veď to bol priateľ rodiny, ktorý Žofku vždy mal tak rád ako vlastnú sestru.

Ako sa má, opýtal sa s vrúcnyim záujmom, či je šťastná. Materi sa oči slzami zajagali. Že „šťastná“, odpovedala – akýmsi studom zakrývajúc pravdu.

Navštívili ju spolu.

„Prišiel som vás pozrieť,“ podával Žofke ruku, prekvapený, ako sa za tie dva roky zmenila, čo bol vo väzení. Ale peknou stále ostala. Priznal jej to nahlas a ako v nevine spáchanom hriechu obrátil sa k jej mužovi, ktorý sa tak odmietavo zachoval – neprijal podávanú ruku –, že sa nevitáný hosť čochvíľa pobral preč. Jeho pochvalu Žofka draho zaplatila.

„Čo teba má kto chodiť pozeráť? Ja som nie zvedavý na jeho

ženu ani na jeho deti, ani on nemusel k nám chodiť, takým pánom nie je čo veriť.“

„Ale Samko, veď je to už nie mladík,“ chcela testiná zmierniť pobúrenosť.

„Mladík–nemladík, pánom nie je čo veriť.“

„Rád buď, Samko, rád, že taký človek uctil tvoj dom, všade ho vítajú.“

„Ja nepotrebujem jeho uctenia, druhý raz mi takých ľudí nevodte.“ A aby nemusel povedať, aby sa jej páčilo von, vyšiel radšej sám.

„Dievka moja, ty si nešťastná,“ zabedákala matka a v plači privinula dcéru. „Už to vidím, na celý život nešťastná.“

„Neplačte, mama, veď to ešte dobre bude.“ Vyslobodila si hlavu z matkinho objatia. Tak rada by ju presvedčiť, že bude, bude dobre, no sama neverila.

„Často si myslievam, že by ozaj mohlo byť lepšie, Žofka moja, že by si nemusela byť takým otrokom, keby si sa sama nepoddávala. Prečo sa nebrániš? Bráň sa, bráň!“ Chcela ešte niečo zdôrazniť, ale zastavila sa pred vlastnými slovami. To hovorila pobúrená matka, ale zo srdca ohlášala sa žena krotká, pokorná, spolutrpiteľka. „Nebude to lepšie, nebude. Čo si počneš?“ Beznádejnosťou sa naplnil vzduch.

Áké pravdivé sú slová básnikove, ktoré vravia, že ženu učia smutnému hrdinstvu utrpenia a nikdy nie brániacemu sa činu. Cíti sa hrdinkou bolesti a keď ju ľutujú, to azda zmierni jej bolesti, ale nepovzbudí k vnútornému odporu.

Keby aj ženám bolo dané slobodné právo života, neutešovali by sa navzájom: „Len trp, to všetky musíme, to je už náš osud.“

A v tej domnienke, že to inak nemôže byť, zanikajú, odumierajú mladé životy nešťastne vydatých žien. Tie, ktoré totiž dostanú sebeckých, bezcitných mužov, a nevedia sa im brániť, sú v tridsiatom, tridsiatom piatom roku staré, neschopné života, ubité, bezútešné, odsúdené až do smrti.

A taký osud čaká aj Žofku. Ona síce hovorí, že dúfa vyslobodiť sa z domu svojho muža a jeho rodičov, ale aká hrozne smutná je to nádej. A ešte smutnejšia, že márna.

Aké vyslobodenie? Rozísť sa s mužom je nie ľahká vec.

„Vydať sa je vydať sa, ale odvydať sa nie je, božemôj, ako chleba požičať.“

Rozsobáš zneuctuje ženu, a nikdy nie muža. Keby aj mala toľko sily prekonať predpojatosť, vybaviť to so sebou, s rodinou by nikdy neprekonalá, nevybavila. A iného východiska niet.

Vyslobodí sa, keď predčasnou starobou otupne alebo ak ju matka, krehkú bytosť, nevymodlí od Pána Boha a budú jej musieť zaspievať: „Mému životu mladému koniec jest učiněn.“

Z knihy „Ženy“: ☒ krátané